

A1 TÜRÖ DİLİ VE YAZINI DERSİ

UZUN TEZİ

“MOSKOVA’DA PORTAKAL KOKULARI”

Kılavuz Öğretmen: Havva Reyhan

Öğrencinin Adı: Begüm

Öğrencinin Soyadı: Erdoğan

Diploma Numarası: 1129-0085

Ödevin Sözcük Sayısı: 3963

Araştırma Sorusu: Mustafa Becit’in *Her Şey Ben Yaşarken Oldu* ve Dostoyevski’nin *Ev Sahibesi* adlı yapıtlarında, “iyilik ve kötülük çatışması”, odak figürün yaşam algısına etkileri bağlamında nasıl değerlendirilebilir?

ÖZ/ABSTRACT

İÇİNDEKİLER

A. GİRİŞ	3
A1. İYİLİK VE KÖTÜLÜK.....	3
A2. İYİLİK VE KÖTÜLÜK ÇATIŞMASI BAĞLAMINDA YAPITLARIN TANITIMI.....	5
Her Şey Ben Yaşarken Oldu.....	5
Ev Sahibi	6
B. GELİŞME	8
B1. ANA KARAKTERLERİN ANALİZİ	8
Manipülasyon ve şeytana yakınlık Asil (Doktor) ve Murin	8
Güzelliğin Çeldiricisi Serap ve Katerina	9
İyilik ve kötülük tarafları arasında yerini alma- Ordinov ve Celal	10
B2. YAPITLARIN KURGULANIS OLARAK ELE ALINMASI	11
Figür İsimlendirmesi.....	12
Yapıtların Sonuç Kısımlarında Okuyana Aktarılanlar.....	13
İyi Kötü Çatışmasının İşlenmesi.....	15
C. SONUÇ	16
D. KAYNAKÇA	17

A. GİRİŞ

A1. İYİLİK VE KÖTÜLÜK

“Acı gerçek şudur ki çoğu kötülük, iyi veya kötü olma konusunda asla bir seçim yapmamış insanlar tarafından yapılır.” Hannah Arendt, Vom Lebendes Geistes (Aklın Yaşamı, 1978)

İyilik ve kötülük, insan tarafından, insanın etiketi niteliğini taşımaları için üretilmiş iki çelişen kavramdır. İnsan değişik olaylar zincirlerinden ve çevrenin sentezinden geçerek mi, bir tarafa yerleşir yoksa içinde açığa çıkarılan, kötülüğün bezediği bir kapalı kutu mu vardır? Bir birey, içindeki uyumakta olan kötülüğü açığa çıkarmaya nasıl ve hangi şartlarda karar verir? Karar verir mi, yoksa insan yapısal olarak bunu yapmaya hazır mı doğmuştur? İyi insan olmak, neleri gerektirir? İyi ya da kötü insan olmayı, toplum mu belirlemektedir, yoksa toplum sadece –iyiye ya da kötüye- doğru itici güç mü olmaktadır?

Nedenleri ve nasılları, gereklilikleri, evrensel nitelikteki yanıtları kişiye özgü olan bu iki kavram ve bireyin “iyi ya da kötü olarak kabul edilmesi” sorunsalı, M.Ö. zamanlara uzanan geçmişlere sahiptirler. Öyle ki bu çelişki, günümüze kadar sayısız sanat yapıtında görsel, işitsel ya da sözel olarak yer almıştır. İstenilen, beğenilen, yararlı insan; doğru ve uygun olarak genel kabul göredursun, kötülük, “zarar verici davranış ya da söz” tanımlamasıyla şeytanî taraf olarak yansıtılmaktadır. Kötülük kimileri için, karşıtının değerinin daha doğru bir biçimde anlaşılması için gerekli; kimilerine göre yaşamda zaten var olan, ancak “yanlış” olarak kabul edilmesinden dolayı baskılanmış karşıt güçtür. İnanışı ne olursa olsun, birçok eserde bu iki insan yapısı ve onların eylemleri; nedenleri, sonuçları ve deneyimlemeleri ile işlenmiştir. Karadeniz’in iki yakasından iki yazarın, Rus kültüründe harmanlanmış Dostoyevski ile günümüz Türk edebiyatı yazarı Mustafa Becit’in, yaşamları arasındaki yüz altmış sekiz yıllık farka rağmen, birtakım benzerlik ve farklılıklarla karşılaştırılmalarına olanak sunacak biçimde ele alınmıştır.

“Bir insanın iyi biri olması” ya da bunu tercih etmesi; onun doğru sözlü, adil, kimseye zarar vermeyecek kadar vicdanlı ve yardımsever olmasıyla özdeşleştirilir. Genel geçer bir tanımı da

yapılmış olan “*kötülük*” ise, genellikle bencillik, cahillik, çıkarıcılık ve başkalarının iyiye ulaşmasını engelleyecek ya da çevreye zarar verecek şekilde bağımsız davranma ile bağlantılıdır. Bununla birlikte, mutlak iyiliğin hiçbir zaman olamayacağını, “*kötülük*” kavramının ise her zaman var olduğunu savunanlar çoktur. *Kötülüğün* benliğin derinliklerinde yatmakta olduğunu savunan ve “*kötü olmayı*” insanın bireysel seçimi olarak gören filozof ve kültür eğitmeni Slavoj Žižek, “*kötülüğün kaynağına*” yönelik ise şöyle demektedir:

“Üç ayrı kötülük tanımı vardır: Süpereo kötülüğü, ego kötülüğü, id kötülüğü. Süpereo kötülüğü mesela Büyük Engizisyon’da gördüğümüz kötülük. Adam önüne gelen Yahudi’yi, Müslüman’ı yakmış, onlar yetmemiş, Hıristiyanların da bir kısmını yakmış. “Bu da böyle kâfir, bu böyle münafık...” Hakikaten onların ruhunu kurtarmak için yakmış. Burada eleştirilecek şey, bu kadar katı bir süpereo, ahlâk ve moralite ile bu kadar mutlak bir iktidara sahip olmasına zemin olan politik yapıdır. Ama bu adam eleştirilemez; çünkü inanıyor buna ve “kötü”. Bir de ego kötülüğü var: Sen benim kardeşim olsan, babamız zengin olsa, ben de mirasa konmak için seni öldürsem. Buna ego kötülüğü deriz; bir başka deyişle, sosyopati eğilimi olması ve buradan bir avanta sağlaması yeterlidir. (...) İd kötülüğü ise problemlili bir kavram. Hiçbir sebebi yok çünkü id kötülüğünün.”

Kaynakları ya da boyutları ne olursa olsun, iyilik ve kötülük ya da kişinin “iyi ya da kötü bir birey olma” kararına ulaşması, evrensel, kültürel, düşünsel ve psikolojik boyutlarda tartışılmaya açık bir konudur. Bununla birlikte, özellikle ahlâkî anlamda yaklaşıldığında, *iyiliğin* faydacı ve istenen, *kötülüğün* ise kişinin hem kendine hem de çevresine zararlı tutum ve davranışlarla ilgili olduğu, genel kabul olarak görülmektedir.

A2. İYİLİK VE KÖTÜLÜK ÇATIŞMASI BAĞLAMINDA YAPITLARIN TANITIMI

“İyiyle kötüyü ayıran çizgi kalbin içinden geçer. Peki kim kendi kalbinin bir parçasını yok etmek ister?” Aleksandr Solzhenitsyn

Her Şey Ben Yaşarken Oldu

Ele alınacak olan ilk yapıt olan Mustafa Becit’in *Her Şey Ben Yaşarken Oldu* adlı yapıtı odak figür niteliği gösteren Celal’in intihara meyilli yapısını göstererek giriş yapar. Kelle avcısı Celal, beş yıl boyunca; sevdiği Serap’a ve kızı Melek’e ulaşmak için onları tutsak tuttuğuna inandığı psikiyatrist Pars’ı öldürmeye uğraşmıştır. Bu yolda Doktor kendisine yardım etmesi ve araştırmalar yaparak ona yol göstermesi için kendi içinde karışık dinamikler barındıran Yusuf figürü ile tanıştır onu. Yusuf dinine bağlı yaşayan bir köylü ailenin oğludur ve genç yaşta üstün zekâsı sayesinde rahatlıkla tıbbi bitirdikten sonra psikiyatri dalına yönelir. Oldukça küçükken babası ölür, onun vefatından birkaç yıl sonra çok bağlı olduğu annesi de vefat eder. Bu gelişmeler ışığında evinden ayrılır. İstanbul’a yerleşmesinin ardından çok kısa bir süre geçmiştir ki kardeşi ölür. Kendisi buna çok tepki göstermez ve hayranlık duyduğu bu dalda başarı kazanmaya ve insanları kontrolü altına alma uğraşına kaptırır kendini. Bu sırada Celal, yardım ettiğini ve güvenilir bir kaynak olduğunu varsaydığı Doktor’un da aslında karısını sevdiğini ve geçmişte Serap’ın üzerinde deneyler yaptığını öğrenir. Doktor, hırsına yenik düştüğü için Pars’tan intikam almak uğruna kendisini kullanmıştır bütün bu yıllar boyunca. Bu yeni bilgiler ışığında hem Doktor’u hem de Pars’ı öldürene kadar durmaz. Ancak pek çok çeşit olay sonucu Serap’a liseden beri aşık olan Cemal, Serap, Yusuf ve kendisini yetiştiren ve baba rolünü üstlenen Gölge ölür. Yapıtın sonunda hem Doktor’u hem de Pars’ı öldürüp kızına ulaşan Celal, yeni bir hayat çizer kendine.

Yapıtın olay örgüsü içinde kilit rol oynayan pek çok figür vardır ve çok sesli bir koro misali odak birinden diğerine atlayarak kurulur yapıtın bütününde. Ancak öne çıkan ve hepsinden daha derin karakter tahlilleri yapılmış figürler; Celal, Yusuf ve Doktor’dur.

Ev Sahibesi

İkinci yapıt *Ev Sahibesi*, ise ana figür olarak şekillendirilen Valisy Ordinov'u takip eder. Ordinov insanlardan kopmuş, yoksul bir bilim insanıdır. Yaşadığı evdeki ev sahibesi taşınınca yeni ev arayışı içinde bir kilisede Murin ve yanında Meryem Ana heykeli önünde kapanmış güzel Katerina'yı görür. Onların bir odalarını kiralamak istediğini söyleyerek yerleşir evlerine. Kısa sürede ateşli ve sanrılı bir hastalığa yakalanır. Aşık olduğu Katerina ona kendi geçmişi niteliinde sunduğu masalsı hikâyeler anlatır ve öperek onunla ilgilenir. Bu Katerina'nın diğer aşığı yaşlı Murin ile nefretlerinin temelini oluştursa da Murin bunu bazen yüzüne vurur, bazen tatlılıkla davranır. Kısa sürede Ordinov, Murin'inde Katerina'nın da ikiyüzlülüğüne daha fazla yüreğinin dayanmayacağını anlayarak arkadaşı entelektüel, Yaroslav İlyiç'in de yardımıyla kaçır yanlarından. Ancak bir kez aşık olmuştur. Artık hayatını adadığı bilim onu tatmin etmez ve hep güzel Katerina'yı hayal eder.

İnsanın olgunlaştığı yaşta erişkin olduğu doğru kabul edilirse, Ordinov bir çocuktur. O kabuğunda yaşar hayatı boyunca, bu sebeple neredeyse doğduğu günkü kadar saftır. Ailesiz ve yabancı büyür. Ancak dış dünyaya itildiği anda fark eder ne kadar farklı olduğunu. İnsanlarla konuşmakta güçlük çeker¹ ve gördüğü güzel bir kadının büyüüne kapılması oldukça kolay olur. Aşık olduğu kadının zehrinin etkisi bittiğinde bile aşkı onu yakar ve harap eder, bilimle anlam kazanan hayatı anlamı yitirir.

Yapıtta Ordinov figürü üzerinden, öncelikle mükemmellikten yoksun bir dünya resmi çizilmektedir ki burası fazlasıyla gerçekçidir; ancak içine bu dünyadan tamamen kopuk ve çelişkili bir şekilde aydın olan/olması beklenen bir figür olarak Ordinov yerleştirilmiştir. Onun bireysel ve bilimsel yaşamı kendi dünyasını oldukça kısıtlamıştır. Hiçbir hırsı veya deneyimi olmasına fırsat vermeden tutsak etmiştir bir nev'i. Dolayısıyla onu dünyaya yeni gelmiş bir bebek gibi tanıştırır bildiği tek vücudun dışında yaşanıp giden hayatlarla.

---

¹ (Dostoyevsky,5)

Celal ise bunun tam tersidir. Annesinin ölümünden sorumlu tutularak² ve şiddet görecük büyürken, başkalarını ezmeyi öğrenir. Sevgi ile ilk karşılaştığı yer Gölge'nin yanındır. O kendisi için babaya en yakın insan olmuştur. Ancak Gölge onun çektiği acıları onarmayı başaramazken onun düşünsel dünyasını etkiler. Serap ise onun ruh eşidir. Öyle ki İlk sigara içişi olduğunu bilmeden, sigarayı yakmasına aşık olur. Kan ve soğuk duygular içindeki hayatına sığınak olur. Onun için her şeyden vazgeçer. Öldürmekten başka bir şey bilmez bir adamken bir baba olur. Aşk onun için içindeki yakan ateşi söndürürken yaralarını sarıp içinde saf kalmış her şeyi gözler önüne serer.

---

² (becit,19)

B. GELİŞME

B1. ANA KARAKTERLERİN ANALİZİ

Manipülasyon ve Şeytana Yakınlık Asil (Doktor) ve Murin

Psikiyatri eğitimi almış bir birey olarak Doktor'un insanın düşünme biçimini anlaması büyük bir sürpriz değildir. Ancak ilişkilerinin başında, hayranı olduğu Pars ile tanışmaya kadar bu beceriyi kötüye kullanmaya yeltenmemiştir. Pars ise onun derin düşüncelerini şekillendirmiş ve kendi gücünün bir portresi olmuştur³. Onun gibi olmak onun gibi sevmek ve en önemlisi, ona duyulduğu gibi kendisine de hayran olunmasını ister. Tıp camiasında Pars'ın adı yankılanmaya devam ederken, kendi egosu ve hırsı gözlerini karartmaya başlar⁴. Serap ile aralarında olanlar ise sadece temelleri uzun süre önce atılan bir felaketin çıkış noktasıdır. Hayatındaki bu dönüm noktasından sonra ise planlar yapmaya başlar. Çevresindeki herkesi kullanır: Celal, Yusuf, Celal'in kızı Melek... Hepsi onun Serap odaklı planında birer figürandır. Sevdiği kadını kendisine aşık etmek için yıllar önce Pars'ın uygulayıp başarılı olmadığı, Serap'ın kişiliğinde ve insanlara olan güveninde derin yaralar bırakan metodu tekrarlar. Sonunda ise, egosunun başlattığı bu fırtınadan geriye duygusal olarak yitmiş bir adamın aciz bedeni kalır.

Murin, Katerina'nın hikâyelerinde ünlü bir eşkıyadır. Annesinin sevgilisiyken kızı Katerina'ya küçük yaşında aşık olur ve ne pahasına olursa olsun onunla olmak ister. Bu nedenle babasının fabrikasını yakar, annesini incitir ve babasını öldürür. Ancak Ordinov ile tanıştıklarında artık yaşlı bir adamdır. Hala saldırgan bir doğası vardır ancak bunu oldukça nadiren gösterir. Saf Ordinov, O ne isterse onu düşünür. Ancak asla Katerina'nın onunla birlikte olmasını kendisine yediremez. Bu bakımdan içinde yatan kötülüğün hep arka planda olduğunu görmek mümkündür. Murin isteği her şeyi insanları kandırarak almıştır. Örneğin sırf saf bir biçimde Katerina'ya aşık olduğundan Ordinov'un güçsüzlüğünü yüzüne vurmak için ona bir iyi bir kötü davranarak onu

---

³ (becit,193)

⁴ (becit,198)

yanıltır.⁵ Ancak gerçekte sadece canını yakmak niyetindedir. Katerina'nın annesinin de aklını çelmiştir. Ardındaki motivasyon bu durumda daha az bariz olsa da yine de kızını alıp kaçarken her ikisini de avucunun içinde tutuyor olmak istemesi görülmektedir.

Dolayısıyla manipülasyonun her iki romanda da kötücül ruhu ön planda olan figürlerin en can alıcı silahı görevinde olduğunu gözler önüne sermektedir.

Güzelliğin Çeldiricisi Serap ve Katerina

Serap genç yaşında ailesini bir depremde kaybederek acıyla tanışmıştır⁶. Ancak hayatının tamamen karanlığa bürünmesinin ilk adımı Asil'le yani Doktorla tanışmasıyla olur. Ablası, içinde bulunduğu depresyonun ağından kurtulması için yardım almasını önermektedir. Doktor, Serap'a aşık olduğunda en yakın arkadaşı olan Pars'a açar bu durumu. Pars, bu kızın deneyleri için en uygun denek olduğu fikrine kapılır. Deneyden sonra, Serap'ın Pars'a karşı duyduğu nefret ve kin onu hem bütün erkeklerde Pars'tan bir parça görerek iğrenmesine, hem de insanlardan genel olarak çekinmesine ve kopmasına neden olur. Ancak, Celal ile karşılaşp onun yanında gerçekten güvende hissettiğinde nefes alabilir⁷.

Katerina güzelliğiyle bir çingiraklı yılan nasılsa öyledir. Önce avını belirler, güzelliğiyle onu kendisine deli divane âşık edip bağlar ve yavaşça zehrini açtığı yaralara akıtır. Ordinov'a anlattığı hikâyelerle onun beynini yıkadığını görmek zor değildir. Gençken annesiyle ilişki yaşayan Murin ise, kendisini bir inci kolye ile tavlamiş ve ailesinin ölülerinden kaçmışlardır. Fakat Murin bile oldukça kurnaz olmasına rağmen onun büyüüne kapılmaktan kurtulamamıştır. Aluoşa ise ona kalbini kaptıran başka bir gençtir. Yapıtın hayal ve gerçeğin karışmakta olduğu, Katerina'nın "kendi hayatını" anlattığı bölümde, onun kendisiyle birlikte olma şansını elde edebilmek için hayatından vazgeçebildiğini nitekim öyle yaptığını görmek mümkündür⁸.

---

⁵ (Dostoyevski,73)

⁶ (becit,233)

⁷ (becit,239)

⁸ Dostoyevski, 45)

Karşılıksız aşk iki yapıtta da işlenen bir temadır, ancak ev sahibesinde odak olaylar silsilesine yön veren olgu olarak ele alınmışken, koşut yapıtta daha çok geri planda kalmış ve Cemal adlı figür üzerinden işlenmiştir. Bu iki figürün duygularının ortak noktası, ikisinin de sevgisinin büyük hayranlık olarak başlamasıdır. Ordinov daha çok genç erkeklere mahsus bir davranışla Katerina'nın karşı konulmaz dış görünüşüne aldanmıştır. Öte yandan Cemal, çok büyük acılar atlatmış bir genç hanımın güçlü karakteri ve şiirlere duyduğu ilgi sebebiyle ona kapılmıştır. Bu iki sevgi de içinde barındığı yüreklere yıkıcı etkide bulanacaktır. Ordinov, hayatının anlamından yoksun kalmış bir kabağa dönerken Cemal ise yaşamını feda edecektir.

İyilik ve Kötülük Tarafları Arasında Yerini Alma, Ordinov ve Celal

Natüralist bir bakış açısından bakıldığında görülecektir ki Celal'in hayatının seyri onu kelle avcısı yapmıştır. Onun bir suçu veya katkısı yoktur bu durumda, kendisini döven ve sevmeyen bir babası olması onun için yeterli bir sebeptir hayatını başkasının kellesini alarak yaşamak raddesine gelmesinde. O en savunmasız olduğu zamanda içine işlenen vahşiliği ortaya koyar yalnızca. Ancak eğer hayatının sonraki dönemlerine gelinirse ona gençlik döneminde iyi bir rol göstericisi ve eğitmen olmuş Gölge de vardır. Bu dönemden geçmesine rağmen kötülüğün yolunda yürümeye başlamıştır. Bu durumda Celal'in kendi için aktif ve bilinçli bir seçimden ziyade pasif ve bilinçsiz bir seçimi olduğunu söylemek mümkündür. Hayatının aşkı ile tanışınca ise aktif bir seçim ile bırakmıştır "cellatlık"ı. Bu durumda, esasen daha önce de yeterli motivasyon ve prensiplerin yüklediği sorumluluk duygusuyla aynı kararı daha erken verebileceği ortaya çıkar. Ancak varlığının anlam ve özünü kavrama çalışması içerisinde olan, dinin kolay kaçışını reddeden bir birey olarak sorduğu sorulara cevap alamamış olmak onun karamsarlığa düşmesine neden olmuştur. Hayatın anlamsız ve değersiz olduğunu düşünür ki bu yönüyle bir nihilist gözlerinden baktığını söylemek mümkündür hayata.

Ordinov için iyilik veya kötülüğe yatkınlıktan söz etmek yapıtın başında mümkün değildir. Bomboş bir sayfayı açmış gibi sokaklara çıktığı andan itibaren bir çocuk nasıl hareket ederse öyle hareket etmiştir. Ancak onun özünün iyi olduğunun görüldüğü belirgin an, Murin'in ona kısa bir süre de olsa iyi davrandığı Katerina'nın güler yüzüyle beraber yemeğe oturdukları sahnedir. Murin ve

Katerina'nın içlerinden akan karanlık ve kötü enerji dolu varlıklarını gösterdikleri an odak figürü bütün dünyası tepe taklak olmuş ve kendisini kuşatarak boğuyormuş gibi olsa da o an saldırmak veya ona verdikler büyük zararı bağırıp çağırarak çıkartabilecekken o sadece bütün çaresizliğiyle o uzamadan kaçmak istemiştir⁹. İlk defa hayatın acımasız yüzünü tadan bu adamı kötülüğün eşiğine sürükleyebilecek kapasitedeki bu olayın sonucu yalnızca içindeki isteğin sömürülmesi olmuştur. Figürlerin bu değişmez özelliğe sahip iyi ve kötü dinamikleri, varoluştan önce iyilik ve kötülük olgularının kişide barındığını ve sonradan değişerek varoluş sürecinin bir sonucu olmadığını öne sürer niteliktedir

B2. YAPITLARIN KURGULANIŞ OLARAK ELE ALINMASI

Her şey ben yaşarken oldu adlı yapıtta öne çıkan bir özellik, yapıtın insanüstü duygusu uyandıran aksiyon sahneleri ve abartılı nitelikler gösteren aşk olgusudur. Bir yandan bir aksiyon filmi gibi, diğer bir yandan ise insanların birbirlerini tanımadan “ruh eşi” olduklarını anladıkları ve birbirleri için ölmeye hazır oldukları klasik bir Yeşilçam filmi gibidir roman. Bunun en iyi örneği Yusuf'tur. Yusuf daha ilk görüşte kalbini kaptırdığı Sümbül daha onun ilk aşkı olmasına rağmen onunla evlenmeyi bile arzulamıştır. Celal Yusuf'un ölümü karşısında ise gayet kaderci sayılabilecek bir tutum almıştır. Aşkın bir yan etkisi gibi nitelendirir onun ölümünü ve kendi sözleriyle şöyle ifade eder “...Anlaşılan Yusuf'la yaşadıkları aşk oldukça derindi. Ancak aşta kazanan yoktu. Ben kazanamadım. Doktor kazanamadı. Necati kazanamadı. Gölge kazanamadı, elbette ki Yusuf da kazanamayacaktı¹⁰.” Celal'in tutumu Yusuf'un yaşama amacını aşk olgusuna indirger niteliktedir. Romandaki bütün figürlerin itici güçleri aşk ve aşkın getirdiği bağlılığın bir ürünüdür. Sevgiden başlayan ve sevgiyle biten bu romanda bütün figürler bu şekilde çok karışık ve olağanüstü derecede rastlantısal bağlarla birbirlerine bağlanmıştır.

Ev Sahibesi adlı yapıt “normal”ler çerçevesinde ele alınmaya elverişli bir kısa roman değildir. Romanda geçen olaylar Slav edebiyatının kökeninde yatan bazı destansı anlatımlara yer verir. Özellikle bu değerlerin iz düşümleri yapıtta, kökleri derin ama çarpık bir sevgi ve birbirine taban

---

⁹ (Dostoyevski, 65)

¹⁰ (becit,273-274)

tabana zıt bazı ahlaki değerlerden oluşur. Maskeler ve dramatik oyunlar silsilesi içine düşmüş saf bir insanı konu alır ve onun hayatın gerçekleriyle tanışmasıdır aslında bürün olay dizigisi. Ancak bu yapıtı bir olgunlaşma hikâyesi olarak nitelendirmek yanlış olur çünkü sonunda gözleri açılmış ve bilinçlenmiş bir birey bırakmaz bu kısa roman. Tek değişim saf odak figür Ordinov ve kendi içerisinde saf İlyiç’de olur. Onların hayatı kötü ve sinsi insanlar tarafından şekillenmiştir ve asla eski haline dönemeyecek kadar yıpranır her ikisi de yapıtın sonunda. Bu durum “yoksulluk” veya başka türlü fiziksel açlık üzerinden klasik bir şekilde işlenmek yerine insanda güzel duygular uyandırması beklenen aşk kavramı üzerinden işlenmiştir. Aşk insanı hayata tutunduran masum duygudur ve tutkuların yerini sert ve emin bir şekilde alır. Bu durum insanları umutsuzluk ve kaybetmişlik hissiyle kuşatarak yenilmiş bir insan konumuna getirir. Ancak yapıtın bütününde bu kaybetmişlik, Ordinov’un olgunlaşma süreci gibi nitelendirilmiştir.

Asla eskisine dönmeyecek bir reaksiyon gibi işlenmiştir aşk her iki yapıtta da. Bir tanesinde romantizm ile oldukça bağdaşan bir tutumla sonu ölüme varan bir determinist bakış açısı varken diğesinde aşkın masum olduğu düşüncesine dokunmadan ruhsal yıkıcılığı üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda ikincisinde bir defa işlenecek ancak işlenmesi zorunlu bir günah veya yapılması kaçınılmaz bir hata gibi nitelendirilir.

Ev sahibesinde öne çıkan bir durum, her insanın kabuğunda yaşadığı ama maskelerle kendi gerçek oluşumunu gizlediği gerçeğidir. Maske ile kastedilen kişilik ve amaçları gizleyen değişik tinsel bariyerlerdir. Bu durumda Katerina gerçekte canavarımsı olan kötü karakterini, saf gözükten bir model ve dış güzelliğinin çekiciliği ile gizler. Onun maskesi saflıktır. Murin bencil ve yıkıcı havasını zararsız görünümü ve zekâsıyla gizler. Maske olarak yaşlılığını kullanır. Ordinov kendini her türlü sosyal durum ve ortamdan soyutlayarak maske kullanma gereğini aşmıştır. Saflığı her anında apaçıklık ilkesine uyar biçimindedir. Yaroslav İlyiç ise kendine karşı dürüst olmayışını ve içten içe saf ve deneyimsiz oluşunu, kendini üstün gösterme isteği ile hareket ederek entelektüellik maskesiyle örter.

Figür İsimlendirmesi

Becit'in yapıtında dikkat çeken bir durum onun figürlerin adlarına yüklediği anlamdır. Her figürün adı kendisi hakkında bir şey söyler. Celal heybetli olan bir birey için kullanılan bir kelimedir ki zaten Yusuf'un bakış açısına göre bu kel adam oldukça heybetlidir örneğin. Ayrıca "cellat" kelimesine olan benzerliği onun öldürmeye dayalı hayat tarzına çok uygun düşmektedir. Pars ise vahşi ve büyük olan kedigil alemine mensup bir tür olmasıyla ve özellikle çok gelişmiş saklanma yeteneğine sahip olduğundan figürün olay örgüsündeki yerine net bir şekilde oturur çünkü Celal ve Yusuf yapıtın büyük bir bölümünü onu bulup intikam almaya çalışarak geçirmişlerdir. Serap ismi ise figürün yapıtın sonunda kısa bir anlatım kısmı dışında çoğunlukla Celal'in hatıraları üzerinden işlenmesiyle uyum içindedir. Ayrıca yapıtta dört erkeği kendisine deli divane aşık ettiği gerçeği de yoruma katılırsa görülecektir ki o ulaşılmaya çalışılan ideal kadın ideasıyla uyumluluk gösterir ve arayışı onun üzerinden sürdürürler. Yusuf ismi ise Tevrat'da ve Kurran-ı Kerim'de Hz. Yakup'un en küçük oğlu olarak geçer. Dinsel yönü ağır basan ilmi görüşleri ile bağdaşır bir durumdur. Yine benzer bakış açısıyla Celal'in saf kızının adının da Melek olması şaşırtmaz bizleri.

Yapıtların Sonuç Kısımlarında Okuyana Aktarılanlar

Yapıtlarda başka öne çıkan bir faktör ise sonları ile okurlara verdikleri farklı duygulardır. Mustafa Becit'in yapıtında eli insan kanıyla kirlenmiş olan bir adamın bile kendisini geçmişinin ağlarından kurtarıp her şeyiyle saf ve kirletilmemiş olan kızının elinden tutarak yoluna devam etmeyi başarabilmiştir¹¹. Onu bu sonuca ulaştıran faktör şanstır. Yapıtta, daha önce değinildiği üzere insanüstülük ve doğanın dışında abartılı olarak romantikleştirilmiş bir dizgi vardır olaylarda. Ancak sonuca bakılması gerekirse, mutlak kötülükten oluşmasa bile oldukça karanlık bir geçmişi olan Celal'in ve karşıtlık ilkesi ile bağdaşacak biçimde onun genlerini taşıyan saf "Melek" in hayat çizgileri birleşmiştir. Melek'in annesini kaybetmiş olması bile onları yıldırılmaz çünkü Celal'in Melek'e hissettiği sevgi her şeyden daha güçlüdür, ölüm olgusundan bile... Melek'e ulaşma arzusunun onu yolda tutan en

---

¹¹ (becit,294)

önemli faktör olması sebebiyle insanın isteyince her şeyi başaracağı ve mutlu sonların var olduğu mesajı verilmiştir romanda.

Dostoyevski'nin "Ev sahibi" adlı yapıtı sonu bakımıyla oldukça karamsardır. Kısa roman bütününde karamsar ve karanlık imge oluşturmakla beraber, romanın sonu tamamından daha koyu bir pesimistlik örtüsüyle örtülüdür. Ordinov figürünün yaşama amacı kendisinden sökülmüş ve aşkın verdiği acı ve eksiklik hissi tarafından tahrip edilmiştir. Ancak bir insanın yaşama amacı onun hayatını anlamlı ve yaşamaya değer kılan en önemli değerdir. Yaşama amacından yoksun kalmak o bireyin boşluğa düşmesi için birebirdir ve felsefenin en yaşlı dallarından olan ontolojinin ana problemlerinden biridir. Ontoloji ile uğraşan pek çok filozof da "varlık neden vardır?" sorusunun bireyin kendi içerisinde oluşturduğu bir yanıt ile tatmin etmesi, varlığının sürdürülebilirliği açısından kritiktir görüşünde birleşir. Bu bazı bireyler için dini bir form kazanacak bazıları için ise farklı biçimlerde ortaya çıkacaktır. Örneğin Ordinov için bu olgu kitaplarından öğrendikleri ile sağlanır. Öğrenmeye duyduğu açlık ve yapıtta "bilim" olarak adlandırılan uğraşı kendisi için bu boşluğu doldurucu aktivitelerdir. İnziva benzeri bir hayat yaşayan Ordinov dış dünya ile ilk defa gerçekten etkileşime geçip ilk defa "aşık" olunca ise o boşluğu dolduran bilim içinde yalnız zaman geçirdikçe büyümüş olan geniş hiçliğe doğru kayar. Yapıtın sonunda ise tutkunun ateşi onu naifliğinin verdiği aptallıkla gafil avlayarak yakar. Dolayısıyla Ordinov için yıkıcıdır yapıtın sonu.

İki yapıtın sonları bakımından görülecektir ki aşk anlayışı her ikisinde de oldukça anahtar rol oynamasına ve ulaşılamamasına rağmen, aşk kavramının işlenişinden kaynaklanan farklılık dolayısıyla her ikisinin de sonu başladıkları noktadan ve birbirlerinden çok farklı oluşur. Bu durumu uzam farklılığıyla bağdaştırmak mantıklı bir hareket olacaktır çünkü figürlerin dış gerçekleri onları o günkü hallerine getiren önemli bir faktördür. Celal sanayileşmiş modern bir şehir olan İstanbul'da Türk sosyal düşünce bütünlüğü içerisinde "aşırı romantikleştirilmiş" bir aşk fikri ile hareket eder. Ayrıca füzuli bir sevgi ideası vardır. Gerçek aşkın kavuşulamayan aşk olduğu kanısındadır ki bunu kendi sözleriyle belirtir. Ayrıca ekonomik sıkıntılar içinde olmayan Celal yoksullukla herhangi bir şekilde bağdaşmaz. Para sıkıntısı hissetmemiştir hiçbir zaman. Bunun aksine Ordinov minik bir meblağa ile yıllar geçirmiştir. Uzam betimlemelerinden yoksulluğun yaşadığı dönem ve uzamda yaygın bir gerçek

olduğu anlaşılır. Tarihte pek çok defa deneyim edilmiş bir gerçek vardır ki o da ekonomik sıkıntıları olan bir halk hiçbir zaman mutlu bir halk değildir zira başka türlü olsaydı ekonomik düzenlemelerin tetiklediği bu kadar çok isyan olmazdı dünya tarihinde. Ordinov'un da bu bilgi ışında bunalım düzeyine yakın bir toplumda yaşadığı tespiti yapılabilir. Buna iyi bir örnek *Ev Sahibesi*'nde oraya koyan bir figür olan Arap kadın olacaktır. Kadın o kadar zavallı gözükmektedir ki Ordinov kadına inanılmaz acır. Kadının tensel tasviri çok çarpıcı bir şekilde oraya koyar dönemin koşullarını. Bu bakımdan taban tabana zıt olan iki yapıtın benzer şekillerde zıt şekilde biterek okuyucuya farklı mesajlar vermesi oldukça normaldir.

İyi Kötü Çatışmasının İşlenmesi

Becit'in romanında mutlak iyi ve mutlak kötü bulunduğunu söylemek yanlış olacağı gibi Dostoyevsky'nin ev sahibesinde aksi durum söz konusudur. Becit'in figürlerinin hepsi, Melek dışında, iyilik ve kötülük olgularını beraber bulundurlar bünyelerinde. Örneğin mutlak kötüye en yakın olan figür Doktor bile yaptıkları kötülüklerini yapmasının altında yatan iki ana nedenden biri egosu olduğu halde diğeri de sevdiği kadın olan Serap'a yardım etme isteğidir. Planlar yapmış ve onu bencil bir biçimde de olsa mutluluğa ve güvenceye ulaştırma isteğiyle harekete geçmiştir. Sonra yön değiştirerek tamamen bencil bir boyuta taşınmıştır. Bu bakımdan onun aksiyonlarının tamamen kendi çevresinde şekillendiğini söylemek mümkün olmayacaktır. Ancak bu onun yaptığı her şeyi, çevresindeki etmenleri kendisini memnun edecek forma getirme uğraşını haklı çıkarmaz. Onun özünde yatan kötünün içinde bile iyiliğin küçük bir kalıntısı olması "Tai-çi" felsefesi ile bağdaştırılabilir. Mutlak karanlıkta bile ışık olması, güneşin güçlü ışığında en koyu gölgenin ortaya çıkması gibi. Bunun gibi Celal de bir kelle avcısı olmasına rağmen özünde çok fazla sevgi vardır. Serap'ın onu tanıdığına içinde iyilik ve güzellik görmesi gibi okuyucu da Celal'de günümüz ahlak anlayışı ile bağdaşamayan pek çok yön ve davranış fark edecektir. O iyi bir adam değildir, ancak özünde iyilik de olduğu yadsınmaz bir gerçektir. Dolayısıyla, Becit'in yapıtında iki zıt kutup, gündüz ve gece gibi farklı ve yan yana değildir ancak onlar grinin tonlarıyla birbirlerine geçmiş olarak tanımlanırlar.

Dostoyevski'nin yapıtında keskin iki uçtur iyi ve kötü, onlar arasında doğru ve davranışı yapma bağlamında bir farklılık olmaması yönüyle pasif bir anlatım mevcuttur. Aksiyona dayalı bir çıkarımdan ziyade sezdirilen ile gerçeğin birlikteliği sonucu bir yargıya ulaşmak mümkün olacaktır. Murin ve Katerina sinsiz, art niyetli, zeki insanlar olarak kanatları açmış bir karganın iki kanadı gibilerdir, bütünlük içerisinde ve kapkara... Ordinov ise onların kurbanı olan bir solucan gibidir. Özelliksiz ve karganın gagasında bitecek olan yaşamından habersiz. O zıt kutbun değersiz bir elemanıdır. Hayatı kimse için bir anlam ifade etmez ancak ahlaksız bir eylem de yapmamıştır asla.

Becit'in ve Dostoyevski'nin iyilik ve kötülük tezlerine yaklaşımları birbirlerinden oluşma süreçlerinde etkili olan olgunun belirlenmesi noktasında benzerlik gösterirken iyilik ve kötülüğün doğada bulunma şekilleri noktasında farklılık gösterirler ancak başka önemli bir nokta her iki romanın da "İyi"yi yüceltmekten kaçınmalarıdır.

C. SONUÇ

Mustafa Becit ve Dostoyevski çok farklı dönemlerde yazmış olmalarına karşın aynı evrensel temalar üzerinden benzer yapılarla yapıtlar ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda, romanlar, anlatım ve içerik olarak farklı unsurlar içermelerine rağmen insanlık tarihinin en eski sorularına kendi oluşturdukları düş dünyalarında cevaplar bulmuş ve bir noktada ortak paydada buluşmuşlardır.

Odak figürlerinin aralarında uçurumlar olmasına rağmen her ikisi de aynı olgu sebebiyle acı çekmiştir: "Aşk". Ulaşılmazı arzuladıkları her iki edebi kişilik tarafından benimsenmiş olup yapıtlarda insanın doğası ve özüne dair evrensel çıkarımlar yapılmıştır.

Her iki yapıt da o tarihin seyrine ışık tutacak fotoğraflar vermiştir. Türk edebiyatının modern ürünlerinden olan Becit'in romanında arka planda Türk kültürü bazı gündelik izdüşümleri üzerinden verilmişken Dostoyevski'nin yapıtında dönemin fakir halkı hakkında bazı betimlemelere yer verilerek yapılmıştır bu.

Bu, yüzeysel bir okumada, tamamen farklı ve bağdaşmaz gözükebilecek iki yapıtta, işlenen ana sorunsal bağlamında bir buluşma söz konusudur. Figürlerin hepsinin farklı işlevlerle kurmaya yardımcı oldukları cevaplar daha çok soruya meydan bırakırken, okuyucu, Dosotjevski'nin karanlık dünyasından Becit'in kurgu evrenindeki karmaşının içinde bulunan bütünsellikle ahlak, varlık, kader gibi kavramlar üzerinde düşünmeye zorlanmıştır.

D. KAYNAKÇA

¹ HannahArendt, Vom Lebendes Geistes (Aklın yaşamı) (1978)

² AYŞE ÇAVDAR, Bülent Somay ile söyleşi: “İyi yoktur, ama kötü vardır”, 2014

(bununla ne yapmalı?) <http://www.sabitfikir.com/soylesi/bulent-somay-ile-soylesi-%E2%80%9Ciyi-yoktur-ama-kotu-vardir%E2%80%9D>

³ Aleksandr Solzhenitsy; <http://www.dmy.info/kotuluk-nedir-anlami/>